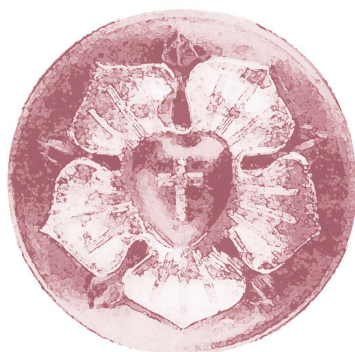

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: DÅP OG STATISTIKK

LEDER:

MINDRE VANN, MER VIN

ARTIKLER OG INNLEGG

NÅR DÅPSTALLENE SYNKER

OPPSLUTNING OM DÅP OG
KOMMUNIKASJON MED
DÅPSFORELDRE

HVORFOR VIL DERE AT BARNET DERES
SKAL DØPES?

BISPEMØTET SOM SAKSBEHANDLINGS-
ORGAN FOR KIRKEMØTET

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

KRISTI HIMMELFARTSDAG

SØNDAG FØR PINSE

PINSEAFTEN

FRA BISPEDØMMERÅDENE

MINDRE VANN, MER VIN

Det er tid for kirkestatistikk, igjen. Når oppslutningen om kirkens gudstjenester og ritualer stiger eller avtar, avføder dette ulike refleksjoner hos kirken selv. En positiv utvikling vil gjerne bli forstått som en anerkjennelse av kirkens troverdighet og relevans. En nedgang i oppslutningen vil lede til selvransakelse, men i like stor grad aktive eksterne forklaringsmodeller av sosiologisk, demografisk og kulturell art. De siste årenes kirkestatistikk har gitt mye stoff til den siste type refleksjoner. Mest tydelig har dette blitt synlig i dåpstallene. Når andelen av barn født i kongeriket Norge, som døpes i Den norske kirke, har sunket med 10 % på 5 år, er det ikke uttrykk for tilfeldige svingninger. Det er en tydelig og rask statistisk tendens. I 2013 ble 6 av 10 barn døpt i kirken.

Dåpsstatistikken er trolig den viktigste indikasjonen på utviklingen av kirkens stilling og oppslutning i samfunnet. Det er dåpen som konstituerer tilhørigheten til kirken, og det helt overveiende flertall av kirkens voksne medlemmer ble døpt i løpet av sitt første leveår. Når dåpstallene går nedover, er dette altså ikke bare én statistisk indikator som kan oppveies av andre. Synkende oppslutning om spebarnsdåpen har virkninger mange tiår framover. Det gjør det nødvendig å prøve å forstå de sammensatte grunnene til at nybakte foreldre i større grad enn før velger bort denne tilknytningsformen til kirken på vegne av sine barn. I dette nummeret av LK gir vi plass til noen

innspill til denne problematikken. Per Kristian Aschim understreker behovet for å forstå de grunnleggende årsakene til synkende dåpstall, og antyder at dette neppe kan snus ved kampanjer og kortsiktige tiltak. I Ingar Seierstads artikkel blir det påvist at den lavere dåpsprosenten i Oslo ikke først og fremst kan forklares ved at mange doper barna sine andre steder, eller ved at en betydelig del av befolkningen ikke er medlemmer av kirken. Det overveiende problemet er kirke-medlemmer som ikke doper barna sine. Både Aschim og Seierstad henviser til sokneprest Asbjørn Salthes masteravhandling som påviser liknende tendenser i Stavanger.

Men det er ikke bare årsakene til nedgangen som er interessante å finne ut av. En såpass tydelig utvikling påkaller også en refleksjon om kirkens selvforståelse som folkekirke. En av forutsetningene for å benevne Den norske kirke som folkekirke er jo nettopp dens oppslutning i folket. Dette er ikke den eneste forutsetningen, men det gir likevel ikke helt den samme mening å tale om en folkekirke med 60 % nominelt medlemskap som å tale om en kirke med 90 % nominelt medlemskap. Og hva hvis tallene synker til under 50 %? Dette er jo allerede virkeligheten lokalt, i bymenigheter flere steder i landet. Når kirkens formelle forhold til staten og det sivile samfunn samtidig endres, gir dette grunnlag for minst to mentalitetsjusteringer. For det første bør en idylliserende framstilling av

For det første bør en idylliserende framstilling av kirkens posisjon i folket unngås. Det er ikke lenger slik at alle egentlig er glad i kirken og vil komme til å bruke den når det trengs.

ningene for å benevne Den norske kirke som folkekirke er jo nettopp dens oppslutning i folket. Dette er ikke den eneste forutsetningen, men det gir likevel ikke helt den samme mening å tale om en folkekirke med 60 % nominelt medlemskap som å tale om en kirke med 90 % nominelt medlemskap. Og hva hvis tallene synker til under 50 %? Dette er jo allerede virkeligheten lokalt, i bymenigheter flere steder i landet. Når kirkens formelle forhold til staten og det sivile samfunn samtidig endres, gir dette grunnlag for minst to mentalitetsjusteringer. For det første bør en idylliserende framstilling av

kirkens posisjon i folket unngås. Det er ikke lenger slik at alle *egentlig* er glad i kirken og vil komme til å bruke den når det trengs. For det andre kan kirken frigjøres til en mer offensiv rolle som et *alternativ* til en framherskende sekulær og materialistisk livstolkning.

Mens dåpshallene går ned, kan det spores en økende oppslutning om nattverden: Mindre vann, mer vin. Flere av kirkens medlemmer deltar i nattverdfeyringen, og de deltar oftere enn før. Trolig er dette resultat av en bevisst valgt strategi for utviklingen av gudstjenestefeyringen i kirken, særlig med tanke

For det andre kan kirken frigjøres til en mer offensiv rolle som et alternativ til en framherskende sekulær og materialistisk livstolkning.

på to forhold. For det første at nattverd feires i flere av årets gudstjenester enn før. For det andre at nattverden feires på måter som gjør den mer tilgjengelig. Intinksjon er blitt den vanlige for-

men i svært mange lokale grunnordninger. Det betyr at denne lederartikkelens overskrift ikke er helt presis. Det *drikkes* ikke mer vin i kirken. Det drikkes mindre, men dyppes mer.

.....
SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

NÅR DÅPSTALLENE SYNKER

AV PER KRISTIAN ASCHIM, RÅDGIVER, DEN NORSKE KIRKES PRESTEFORENING
PKASCHIM@GMAIL.COM

Dåpsprosenten har falt fra 63,7 % til 60,6 % på ett år, viser foreløpige tall fra Statistisk Sentralbyrå. Hittil har medlemstallet i Den norske kirke holdt seg ganske stabilt til tross for lavere dåpsprosent. Muligens har vi nådd det punktet hvor også medlemstallet begynner å synke. For første gang er også antall døpte lavere enn antall kirkelige gravferder. I Sverige har denne utviklingen pågått siden 1970-tallet, og akselerert etter år 2000. For første gang opplevde Svenska kyrkan i 2013 at færre enn halvparten av barn født i Sverige blir døpt (48,4 %).

I Vårt Land for 20.mars forklarer Kirkerådets Paul Erik Wirgenes nedgangen særlig med økende innvandring, mens presten Dag Kjetil Hartberg peker på at også en del foreldre som er medlemmer i Den norske kirke, velger ikke å la sine barn døpe. Det planlegges ulike kampanjer og økt oppmerksomhet om dåp i tiden framover. Det foreslås også å tilrettelegge bedre for dåp av barn i ulike aldrer.

Det kan godt hende vi kan trenge kampanjer og bedre tilrettelegging omkring dåp. Men vi trenger også bedre kunnskap om hvorfor dåpstallene synker, for å se om og hva kirken kan gjøre med det. Ellers risikerer vi at kampanjer og lokale tiltak blir velrettede slag i luften. Noen observasjoner og refleksjoner:

Dåpsprosenten har vært synkende i lengre tid. Fra 2003 (77,7 %) til 2008 falt den med sju

prosentpoeng, mens fallet fra 2008 til 2013 var på nesten ti prosentpoeng. Dåpsprosenten faller ikke like mye fra år til år. Etter 2003 har det vært fire år med små bevegelser og sju år med større fall.

I Svenska kyrkan har man erfaring for at vesentlig flere melder seg ut når det er valgår. ”Valet tyddliggör medlemsskapet, och de som inte upplever kyrkan som relevant, går ur, snarare än att de går och röstar,” sier Jonas Bromander, analysesjef i Svenska kyrkan til Kyrkans Tidning. Kanskje ser vi en lignende trend i Norge, ved at foreldre ikke doper og dermed melder inn barna når det er valgår? Tre av årene med stor nedgang i Norge var kirkelige valgår (2005, 2009 og 2011). I årene 2007–2008 og 2012–2013 var det ekstra stor oppmerksomhet både om statskirkeordningen og om homofilisaken.

Sokneprest Asbjørn Salthe har gjort en lokal studie i Stavanger, hvor han har undersøkt oppslutningen om dåp og konfirmasjon sammenholdt med levekår og sosiale forhold. Jeg vil trekke fram tre observasjoner fra hans masteravhandling. For det første er dåpsprosenten lavere der bare den ene av foreldrene er medlem av Den norske kirke.

For det andre ser det ut til at andelen som lar barna døpe, er lavere blant samboende og eneboende enn blant gifte. Dette trekker i samme retning som Olav Rune Ekeland Bastrup er inne

Utviklingen i andel døpte av fødte 2003-2013

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
77,7	77,3	75,8	73,9	73,4	70,4	67,8	66,9	66,4	63,7	60,6

på i sin kronikk ”Sekularisering, kjernefamilie og modernitet” 20. januar i år. Her hevder han at ”sekulariseringen av Europa skyldes verken større velstand eller høyere kunnskapsnivå, men kjernefamiliens krise”. Bastrup peker på sammenhengene mellom høy skilsmisseprosent og lav kirkedeltakelse, en tendens han mener å finne siden 1970-tallet. Er det denne tendensen som nå slår ut på dåpstallet?

Den viktigste sammenhengene, ifølge Salthe, går på at foreldre som selv er døpt og konfirmert, i større grad lar barna døpe enn foreldre som ikke er konfirmert. Erfaringene fra Svenska kyrkan støtter opp om dette. Analysesjef Bromander sier

det slik: ”De allt färre konfirmationerna är orsaken, få föräldrar som inte är konfirmerade, döper sina barn.”

Hva kan kirken så gjøre? Sannsynligvis finnes det ikke noe enkelt svar. Dersom årsaken ligger 15 år tilbake i tid ved at foreldrene ikke ble konfirmert, eller fremmedgjøring fra kirken på grunn av samlivsbrudd, hjelper det ikke med kortsiktige kampanjer. Noen sider ved de sosiale endringsprosessene er det ikke så lett for kirken å gjøre noe med. Men arbeider vi med informasjon om dåp, relasjonsbyggende arbeid og god tilrettelegging for dåp og trosopplæring, er vi kanskje på sporet av noe.

luther

Magnus Malm

KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

OPPSLUTNING OM DÅP OG KOMMUNIKASJON MED DÅPSFORELDRE

ANALYSE AV ET MATERIALE FRA OSLO

AV INGAR SEIERSTAD, PROST I NORDRE AKER
INGAR.SEIERSTAD@OSLO.KIRKEN.NO

Ifølge statistikken for Den norske kirke er andelen av dem som døper barna sine, på vei nedover. Dette er en utvikling det er viktig for kirken å kartlegge og forstå på best mulig måte. Jeg mener dåpstallene er særdeles viktige som indikator for den fremtidige kirken. Opprettelsen av Den norske kirkes medlemsregister har gitt et nytt verktøy til kunnskap om situasjonen.

Ikke minst bidrar medlemsregisteret til å gi oss kunnskap om dem som er såkalt *tilhørende* – altså barn der en eller begge foreldre er kirkemedlemmer, men hvor barnet ennå ikke er blitt døpt. Ved fødselen er det rutine at foreldrenes tilknytning til et tros- eller livssynsfunn føres inn i fødselsmeldingen. For kirkens vedkommende betyr det at etter reglene er alle nyfødte tilhørende når minst én av foreldrene er kirkemedlemmer. Etter hvert som barna blir døpt, minker antallet av tilhørende, mens antall medlemmer øker tilsvarende.

I Den norske kirke ventes det at kirkemedlemmer kommer med sine barn til dåp innen barnet er fire måneder gammelt (Gudstjenesteboka, Veiledning for dåp). For et par generasjoner siden var det antakelig slik at praktisk talt alle etter hvert ble flyttet over fra tilhørende til medlemmer ved dåp. De som ikke ble døpt, men fortsatte som tilhørende, dem fantes det ikke opplysninger om noe sted. Men så ikke i dag: Nå er dette enkelt å få opp på dataskjermen.

Jeg har mange ganger sett de to bunkene med brev som ligger klare for utsending i forbindelse med trosopplæringsiltak i Oslo-kirker: en bunke til de døde – en annen til de tilhørende. Og jeg har sett at bunkene i mange tilfelle var bortimot

like store! – også når barna var blitt 4 år.

Det er denne observasjonen som var utgangspunkt for en undersøkelse jeg foretok i løpet av en studiepermisjon høsten 2013. Noen av resultatene fra denne undersøkelsen presenteres i denne artikkelen.

Ved siden av å analysere tallene fra medlemsregisteret, har jeg sett nærmere på kirkens kommunikasjon med foreldrene i dåpsfasen. Her har jeg undersøkt både nettsider og skriftlig informasjon som brukes fra kirkens side.

Når jeg i det følgende snakker om Oslo, mener jeg den delen av Oslo bispedømme som består av Oslo kommune. Tall fra Asker og Bærum er altså ikke med i undersøkelsen.

DEL 1: TALLENES TALE

Kan vi stole på dåpstallene i Oslo?

Det er vel kjent at i mange Oslo-menigheter er det mange som blir døpt i andre kirker enn i hjemstedskirken. Slik utensogns dåp har skapt vansker med å få frem et skarpt bilde. De som blir døpt i et annet bispedømme, telles i kirkens årsstatistikk som døpt der dåpen finner sted (De skal jo ikke telles to ganger). Dette gir dermed svakere dåpstall for Oslo enn det som er realiteten. Årsstatistikken som utarbeides hvert år etter innsendte tall fra soknene, og som finnes tilgjengelig på sidene til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste), er derfor lite egnet til å se det vi her leter etter.

I Årbok for den norske kirke 2012 hvor dåpsoppslutningen kommenteres, er det skrevet spesielt om dåp for Oslos del:

Blant annet viser den høye prosenten i Møre at det her blir døpt flere, for eksempel ved at personer som er bosatt i Oslo reiser "hjem" til "sin" menighet i Møre og doper sine barn der. Dette resulterer i at tilsvarende færre blir døpt i Oslo. Men den lave dåpsprosenten i Oslo (34,4) har også sammenheng med at mange som fødes i Oslo, ikke har foreldre som er medlemmer av Den norske kirke. (s 47–50)

Dette avsnittet viser etter min mening en stor svakhet ved bruk og ikke-bruk av Oslo-tallene. Slik det kommenteres, er jeg redd at man tilslører bildet. Man trekker opp "utensogns" dåp som en uidentifiserbar størrelse, og man fører inn den flerkulturelle konteksten. Begge disse faktorene er selvsagt viktige i bildet av kirkens stilling i Oslo når det gjelder dåp og medlemskap. Men de utelater også viktig informasjon.

Det som *mangler* i dette bildet, er det den enkle observasjonen som de to bunkene tilhørende og dømte uttrykker. I våre dager kan vi vite litt om dette forholdet. Min antakelse er at dette er et forhold som er i ganske sterk utvikling, og at det er en formidabel utfordring til kirken å bli seg dette bevisst og innrette seg i forhold til det.

Årbok for Den norske kirke kommenterer også dåp i forhold til om foreldrene – én eller begge – er medlemmer av kirken: "Ser vi på antall dømte av antall fødte hvor minst en av foreldrene er medlem av Den norske kirke, ligger dåpsprosenten på rundt 90. Dette gjelder også for Oslo." Rundt 90 % er et høyt tall – det rimer lite med de to bunkene jeg har både sett og hørt om på menighetskontorene. Dette kommer jeg tilbake til.

Beregning av dåpstall i Oslo

Som nevnt er det flere faktorer som gjør at det er vanskelig å få et tilstrekkelig skarpt bilde av situasjonen i Oslo. Vi har ovenfor sett at den kirkelige årsstatistikken ikke gir et riktig bilde. Videre har det vært stor usikkerhet omkring kirkelig medlemsregister, noe som fører til at det er vanskelig å kunne stole på tall fra f.eks. ti år tilbake. I boken *Religionsstatistikk og medlemsforståelse* (KIFO Perspektiv 2012) skriver

forsker ved KIFO Ida Marie Høeg i artikkelen "Statistikk for kirke og samfunn i endring":

Kirkerådet har hatt store problemer med å presentere kvalitetssikrede tall fra medlemsregisteret, selv for de siste årene. (...) Arbeidet med å presentere tall for tidligere år er derfor ikke en prioritert oppgave for Kirkerådet. Kirkerådet har heller satset på å levere kvalitetssikrede, kontinuerlige og sammenlignbare tall for kommende år. (s 84)

Jeg har derfor, etter råd fra KIFO, valgt ikke å forsøke å bruke tall fra medlemsregisteret annet enn for de siste årene hvor kvaliteten er regnet som god (nok).

Fordelen med å bruke Medlemsregisteret i det jeg ser etter, er åpenbar: Vi finner der dem som er døpt med *adresse i Oslo*. Det betyr at vi har fanget opp "utensogns"-problematikken. Medlemsregisteret skiller også mellom dømte og tilhørende. Det vi ikke får med, er derimot familier som flytter ut og inn av Oslo til enhver tid. Det er ikke mulig å "fryse" et slikt nøyaktig bilde.

Jeg har da valgt ut kun to årskull, barn født i 2010 og 2011, fordi disse tallene er av rimelig god kvalitet.

Et raskt blikk på utskriften for dømte i kirken i Oslo viser, ikke overraskende, at de aller fleste blir døpt enten i det kalenderåret de er født, eller i året etter – dvs. de er enten 0 år eller 1 år. Noen blir også døpt i året de fyller 2 år.

For barn i alderen 3–14 år er det ubetydelige dåpstall: 1–3 pr. år for hele Oslo. Men i konfirmantsammenheng er det en betydelig økning: 97 i 2010, 84 i 2011 og 93 i 2012. Fordelt på kjønn er det av disse overvekt av jenter med 57 % mot 43 % gutter.

Jeg følger nå barnekullet født 2010 og ser hvordan dåpsandelen øker fra de er 0 år til de er 2 år.

For barn født i 2010 viser tallene:

Døpt i 2010=0 år	2 225
Døpt i 2011=1 år	1 101
Døpt i 2012=2 år	48

Sum dømte barn f. 2010 3 374

I statistikken for antall tilhørende barn finner vi 1911 tilhørende barn f. 2010 pr. 31.12.2012. Det betyr at ca. 36 % av tilhørende barn er ikke blitt døpt de to første årene av sin levetid.

Det ble i 2010 født i Oslo til sammen 10 267. Dette gir en dåpsprosent etter to år på 32,9.

For barn født i 2011 viser tallene:

Døpt i 2011 = 0 år	1 865
Døpt i 2012 = 1 år	1 196
I 2013: erfaringstall ca.	50

Sum døpte barn f. 2011: 3 111

Pr. 31.12.2012 var det i alt 2 187 tilhørende barn f. 2011. Det betyr at ca. 40 % av tilhørende barn er ikke blitt døpt de to første årene av sin levetid.

Det ble i 2011 født i Oslo til sammen 10 168. Dette gir en dåpsprosent etter to år på 30,6.

Disse tallene viser etter min mening et annet bilde enn det vi ellers har hørt og lest om utviklingen for dåpstallene ("90 % av kirkemedlemmer døper barna sine – også i Oslo"). En betydelig del av tilbakegangen har bakgrunn i at kirkemedlemmer som får barn, ikke lenger kommer med barna til dåp, slik kirken tidligere har forventet.

Dersom vi tar med dåpstall i årene 3–14, konfirmasjonsåret og årene fram til 18 år, øker dåpstallet med om lag 150–170 pr. årskull. Dette betyr at av de tilhørende ved 2 års alder er det om lag 8–10 % som siden blir døpte kirkemedlemmer. Noen melder seg også ut i ung alder.

Utmeldingstallene får vanligvis en viss oppmerksomhet. De svinger ganske mye i Oslo bispedømme. I 2011 og 2012 var de 1 524 og 937 (inkl. Asker og Bærum). Når vi sammenligner med den avskallingen ved dåp, som synes å være på gang, blir utmeldingstallene en mindre del av nedgangen i kirkemedlemmer.

Fremtidige perspektiver

Det er en rimelig antakelse at de som vokser opp som tilhørige, og som slettes i medlemsregisteret ved 18 år, i liten grad kommer til å døpe egne barn. Det kan dermed bli en effekt på lengre

sikt som vi kan kalle en "negativ rentes rente" når det gjelder dåp og oppslutning.

Om jeg har tolket tallene rett og gitt et skarpere bilde enn vi ellers har vært villige til å se, er dette en virkelig utfordring for oss som ønsker at kirken skal være en bred folkekirke som ivaretar både tro og kultur både i Oslo og i landet for øvrig.

Bare et Oslo-fenomen?

Det er store variasjoner i kirken fra landsdel til landsdel. Oslo skiller seg ut. Men i 2012 leverte sokneprest Asbjørn Salthe i Kampen menighet i Stavanger en mastergradsoppgave i praktisk teologi med tittelen *Glipper det for folkekirken?*. Her undersøker han oppslutning om dåp og konfirmasjon i tre Stavanger-menigheter.

Salthe er opptatt av å belyse grunnene til at andelen kirkemedlemmer i befolkningen har sunket så sterkt de siste årene. Han nevner i denne sammenheng fire faktorer:

- 1 økt innvandring.
- 2 "vasking" av kirkens medlemsregister, feilføringer er rettet.
- 3 utmelding (som er et minimalt tall, ca 0,2 % av medlemsmassen).
- 4 "biologisk avskalling" (Salthes begrep).

Dette siste er det han går inn på i sin oppgave. Begrepet peker på avskalling ved død, men også ved dåpstallene han gjør rede for i menighetene i Stavanger: Nesten en fjerdedel av kirkemedlemmene døper ikke barna sine, noe som "indikerer en omfattende medlemsflukt i deler av befolkningen som tradisjonelt har tilhørt kirken".

Han siterer også fra bispedømmets årsmelding 2011 hvor dåpstallene kommenteres slik: "Dei låge tala i 2010 og 2011 skuldast sannsynlegvis at mange av desse barna skal døypast eller ikkje er registrert døypte. Me har fått stadfesta at nokre kyrkjelydar heng etter med registreringa." Også i slike formuleringer kan vi merke en tendens til å vike unna det som kan være en stor utfordring fra noe vi til nå mer har en fornemmelse av enn kunnskap om.

Salthes analyse av utviklingen i Stavanger viser

at noe kan være i endring flere steder enn i Oslo-gryta.

Sideblikk til Sverige og Danmark

I boka *Religionsstatistikk og medlemsforståelse* er det to artikler fra våre naboland: ”Tio år etter relationsförändringen. En studie om Svenska kyrkan” av Jonas Bromander og ”Kirkestatistisk status for den danske folkekirke” av Ole Riis. Artiklene viser at det er en del likhetstrekk når det gjelder synkende oppslutning om dåp, samtidig som medlemstallene fremdeles er høye.

Bromander påpeker at dåpstallene er i sterkt fall i prosent av alle fødte. Men antall dåp i seg selv minsker ikke slik at det merkes over natten:

Den markanta procentuella nedgången som ger en bild av att vi inom en nära framtid har barnkullar där majoriteten inte er döpt i Svenska kyrkan, blir alltså svår för de enskilda församlingarna att uppfatta i det dagliga arbetet. (s 189)

Riis som også skriver om den stigende tendensen til at folkekirke-medlemmer ikke lar sin barn døpes, avslutter slik:

I betraktning av statistikkens tydelige skrift på væggen er der påfallende lidt reaktion. Det er ikke muligt for mig at spore tiltag til rationelle løsningsforslag. Der er mig bekendt ikke initiativer til systematiske undersøkelser av aktive forsøgsordninger eller systematisk sammenlignende soknestudier. Det virker nærmest, som om folkekirken er indstillet på at det er dens skjæbne, at medlemsgrundlaget eroderer. (s 210)

DEL 2: KIRKENS KOMMUNIKASJON MED DÅPSFORELDRENE

”Medlemsgrundlaget eroderer,” hørte vi fra Danmark. Vi har i vår kirke gjennom årene kunnet lene oss tilbake. Det har mer eller mindre gått av seg selv. Folk har fulgt forventningen fra kirken om at barn skal døpes innen noen måneder. Ida Marie Høeg sier på s 86 i *Religionsstatistikk og medlemsforståelse* følgende: ”De endrede kulturelle forutsetningene stiller kirken overfor kravet om en løpende kontakt og dialog med medlemmene, om å tenke rekruttering.” Dette er

nytt. Gitt den utviklingen som fremkommer av ”tallenes tale”, mener jeg vi må tenke gjennom vårt arbeid og våre holdninger når det gjelder å opprette kontakt og å gjøre dagens kirke tilgjengelig for dagens foreldre.

Kanskje vil vi likevel oppleve at medlemsgrunnlaget er mindre i fremtiden. Samfunnet har endret seg. Vi er i en mangfoldig by på en helt annen måte enn for noen tiår siden. Det tragiske vil være om utviklingen går sin gang også fordi vi som kirke i byen har sovet i timen! Vi trenger en bevisstgjøring, en mulig omprioritering i arbeid og ressurser, som følger en mer samlet strategi.

Jeg har sett på to viktige kanaler til dialog, oppfølging og rekruttering når det gjelder dåp i Oslo. For det første har jeg tatt for meg de nettsidene hvor soknene skriver om dåp i deres kirke, og også sett på de sentralkirkelige sidene hvor det informeres om dåp. For det andre har jeg samlet inn den dåpsinformasjonen som de fleste sokn sender ut til alle tilhørende etter fødsel.

Oslo-menighetenes nettsider

Jeg har inndelt i tre kategorier for nettsidene.

- 1 De som har hentet samme korte tekst fra en sentral kilde og ikke laget noe selv.
- 2 De som har skrevet en egen informasjon, men som jeg vurderer som en enveiskommunikasjon.
- 3 De som utformer noe litt bredere, viser et lokalt preg og også har med en setning eller to om at de forstår at dagens foreldre kanskje er i tvil om dåp eller ikke dåp, og inviterer til samtale om dette.

I alt har jeg funnet 48 nettsider.

Nettet er antakelig stedet der foreldre i tvil eller ikke tvil om dåp først kikker etter – hvordan og hva? Alt i alt var soknens nettsider, etter min vurdering, nedslående lesning!

Kategori 1: 20 hjemmesider

Det er dessverre slik at den største andelen tilhører gruppe 1. Den standardteksten er slik jeg ser det, bortimot ubrukelig overfor foreldre som er spørrende, og som ønsker å få litt å tenke over når de klikker på ”Dåp”. Den er så kort

at jeg gjengir den så kan man vurdere selv:

Det er dåp. Et lite barn blir båret inn i kirkerommet, kanskje for første gang. Presten gjør korsets tegn til barnet og øser vann over hodet på den lille. Kanskje hun eller han skriker, kanskje ikke. Foreldre og faddere står rundt. I Den norske kirke blir de fleste døpt før de er tre måneder gamle. Men ganske mange blir også døpt før de skal konfirmeres.

De døyte blir automatisk medlemmer i kirken og blir med i et større fellesskap med alle døyte i verden. Dåpen har tradisjoner tilbake til de første menighetene. I Norge står fortsatt tradisjonen sterkt. I Oslo er det i underkant av 2000 dåp hvert år. I Oslo er det først og fremst Kirketorget på Grønland som tar imot deg når du vil døyte barnet ditt.”

Den eneste konkrete informasjonen i hovedavsnittet er i tillegg feil: at de fleste døytes for de er tre måneder. Slik er det ikke, og indirekte sies det da til mange at de allerede er for sent ute.

Til trøst for disse 20 soknene ser jeg at teksten har de hentet fra hovedsiden på kirken.no om dåp – der er den i etterkant lett redigert, men like feil likevel. Skjønt trøst?

Kategori 2: 14 hjemmesider

For det meste kan vi her lese hvor man henvender seg, og om hvilke begrensninger som gjelder for hvor mange dåpsbarn det kan være i gudstjenestene. Tønen virker forretningsmessig eller noe ovenfra og nedad. Men ett pluss: Man har produsert noe selv.

Kategori 3: 14 hjemmesider

Disse er forskjellige i kvalitet (Flere har kategori 1 som hoveddel), men har det til felles at de i mer eller mindre grad åpner for en dialog med foreldrene og inviterer til spørsmål, gjerne i forbindelse med dåpsamtalen, foruten at informasjonen knytter til den lokale kirken. Kun hjemmesiden til Sagene og Iladalen skriver ”Gratulerer med barnet!”

Andre nettsider

www.kirken.no

Når det gjelder det som står om dåp på Den norske kirkes hjemmeside, har jeg allerede nevnt den innledende teksten som jeg mener er ganske ubrukkelig. Videre ligger det på denne hjemmesiden mye stoff om dåp, skikk og bruk. Men igjen vil jeg mene at det er rom for kraftige forbedringer, og at hele stoffet bør gjennomgås og skrives på nytt. Ordene som brukes, er preget av et internt ”kirkespråk”. Spørsmålene burde vært nærmere opp til foreldrevirkeligheten (f.eks. et lengre avsnitt om spørsmålet om forholdet mellom dåp og tro belagt med bibelsteder. Dette er vel riktig nok, men virker lite gjennomtenkt her).

Kirkens dåpsliturgi er der, men det henvises i den videre teksten hele tiden til vår tidligere dåpsliturgi i stedet. Og setninger som ”det kan gi en helt spesiell opplevelse av trygghet og tilhørighet når den nye generasjonen blir døpt fra det samme dåpsfatet som ble brukt da eldre familiemedlemmer ble døpt,” er i mine ører å generalisere utover rimelighetens grenser hva noen måtte oppleve eller mene.

Kirketorget i Oslo

Dette er et ”nav” i all innmelding til dåp i Oslo. Det skal jeg komme tilbake til. Men her gjelder det deres nettside hvor du også kan klikke på Dåp – i form av en slags krans hvor det er mye stoff i tillegg til en litt annerledes presentasjon. Alt i alt virker dette som en mer tidsmessig presentasjon og velkomst, men også den bør gjennomgås og rettes. I alle fall henviser den også til den tidligere dåpsliturgien i stedet for dagens.

Oslo bispedømmes nettside

Ved å klikke på ”dåp” kommer man til en ganske komprimert side som også henviser til kirken.no og til hjemmemenigheten. Også denne siden henviser til forrige dåpsliturgi, og siden kan med fordel gjennomgås.

Konklusjonen på gjennomgangen av nettsider om dåp er at det trengs en kraftig forbedring. Det er få tegn til at noen tenker at dette er viktige

portaler til velkomst, ettertanke og informasjon.

Annen informasjon fra kirken – brev til hjemmene.

Imidlertid er bildet heldigvis mer nyansert enn det som kommer fram ovenfor. Mange menigheter har laget brev/informasjonsbrosjyrer som de sender i posten når de får fødselsmelding. Etter det jeg kjenner til, er det én menighet som ikke sender ut noe i det hele tatt.

Over 20 sokn gjør bruk av kirketoget standardbrev som gjerne kunne vært bedre i både layout og innhold. Mesteparten av informasjonen er om hvordan man velger faddere. Til slutt heter det om dåpssamtale: ”Før dåpen får man en samtale med en prest.” Dette kunne gjerne utdypes og sies på annen måte. Av disse 20 er det 14 som også har nettsider av dårligste kategori.

I praksis er det slik at brosjyrer og brev som menighetene har laget, leveres Kirketoget som sender ut til hjemmene. Kirketoget er nøye med å sende dette ut. Gjennomgående er det en langt bedre kvalitet på dette egenproduserte materialet enn det som finnes på nettet!

Noen inntrykk etter å ha lest samtlige:

- Alle har en skikkelig velkomsthilsen! Gratulerer med barnet!
- Mange legger ved annet relevant materiale for foreldre.
- Mye av informasjonen dreier seg om regler for valg av faddere.
- Kun én menighet trekker fram det mange er opptatt av: at foreldrene velger noe for barnet sitt.
- Ingen enhetlig informasjon om vanlig dåpsalder.
- Når det skrives om å ta kontakt med prest, mangler vanligvis navn på prestene – dermed virker det nesten som henvisningen ikke er alvorlig ment.
- Kun to sokn henviser til menighetens Facebook-side.
- Kun én menighet går hjem til dåpsfamilien med velkomsthilsen og informasjon.

Det spørsmålet man kan stille, er om hvor raskt denne postbaserte kommunikasjonen når ut til

hjemmene. Det tar tid før Kirketoget mottar fødselsmeldingene fra Folkeregisteret (ofte 2–4 uker) Kirketoget har som mål å være a jour, men det kan enkelte ganger gå opptil en uke også der. Dette betyr at disse brevene til hjemmene oftest er der innen en måned. Kanskje er da nettsidene det første innsynet i denne delen av kirken i Oslo.

Jeg mener det er viktig å bruke begge kanaler – både nettet og brev, men for svært mange sokn må begge deler gjennomgås og bli bedre. Vi skulle ha forutsetninger for dette, vi som arbeider med og tror på ordets makt og mulighet.

Gitt de ressursene vi har til rådighet, vil jeg understreke at det er en stor jobb å sørge for oppdatert og god kommunikasjon! Mange staber sliter med å få presserende oppgaver løst, og nettsidene kan lett bli utdaterte eller forsømt. Men om situasjonen er slik at vi ikke lenger kan regne med at dagens foreldre selv ordner kontakten, må vi på et vis styrke dette området vesentlig og så snart som mulig!

Når kontakten er opprettet – dåpssamtalen eller noe annet?

Året 1968 er blitt et symbol for opprør mot de gamle, autoritære strukturene. Det blåste en motvind også mot kirkens makt og rolle. Dåpstallene som mer eller mindre hadde ligget stabilt høye, begynte å synke. Nye samlivsformer ble etablert og skapte konfliktfylte møter mellom ugifte foreldre og mange prester. I denne situasjonen kom møtestedet dåpssamtalen som en nyvinning for avklaring, samtale og informasjon. Det er ikke godt å si hvordan utviklingen hadde gått uten, men jeg tror selv at den har betydd svært mye i den brytningstiden som var, og i årene siden. Dåpssamtalen er derfor en ganske så ny oppfinnelse og uttrykk for en kirke som ønsker å ta folk på alvor (Verd å merke er at også sørge-samtaler heller ikke er noe som alltid har vært. Mange steder var det vanlig å møte de pårørende en snau time før begravelsen i sakristiet).

Det har vært gjort noen undersøkelser av hvordan dåpssamtaler fungerer og oppleves. Noe av dette er ikke særlig oppløftende: kirkelig kontroll, tørr informasjon og moralisering overfor

samboende er noe av det som kommer fram. Fra en brukerundersøkelse i regi av KIFO i en Oslo-menighet kom et motsatt bilde fram, med en overveidende positiv tilbakemelding på denne kontakten med kirken før dåp. Et slikt ”rykte” om gode og viktige samtaler er noe som nok brer seg i et nærmiljø.

I det store bildet har vi sett at dåpsopplutningen har falt markant i Oslo. Men antall dåp i det enkelte sogn er mange steder knapt merkbart. I Oslo, som har en sterk befolkningsvekst, er dåpsprosenten synkende, men antall dåp er i enkelte sogn minst som tidligere, grunnet demografiske endringer og stor boligbygging.

Mange prester har de senere årene droppet dåpssamtalene og innført dåpssamlinger. Jeg mener det i hovedsak er tre begrunnelser som brukes for dette: For det første har det med tidsbruk å gjøre: Presten sparer tid og effektiviserer. Dernest: Mange har slitt med dåpssamtalene og får det ikke til slik de ønsker. Og endelig mener mange at det er en fordel at det er en gruppesamtale fordi man da skaper et fellesskap, og at foreldre kan utveksle tanker seg i mellom i tillegg til at alle får samme informasjon.

Dersom utviklingen er slik som tallene tyder på, er det åpenbart at vi må ha en strategi for hvordan vi som kirke vil møte dagens foreldre. Det betyr temmelig sikkert at vi ikke må se på hvordan vi kan spare tid i denne delen av tjenesten, men hvordan vi kan avsette mer tid og krefter til rekruttering og dåp.

I en oppgave i studiet ”Samtaler i kirken – relasjoner og språk” skrev presten Kjersti Østland Midttun om dåpssamtale som fellessamtale eller som samtale for hvert enkelt dåpsbarn. Hennes konklusjon når det gjelder tidsbruk, er at det ofte viser seg å være behov for mer samtale i etterkant av fellessamtalen, og at forberedelsestid i forkant også gjør at den reelle innsparingen av tid ikke er så stor. Dette forutsetter imidlertid at prestene har antennene ute og er villige til å fange opp de signaler som måtte komme. Begrunnelsen med effektiv tidsbruk alene er lite holdbar. Videre skriver hun:

Likevel vil jeg våge å påstå at for de som kommer til en samtale med en prest, vil prestens rolle som bærer av en lang tradisjon med sjelesorg og taushetsplikt for mange være en del av forutsetningen. (...) Derfor tror jeg ikke det kommer som en overraskelse på mange at dåpssamtalen også kan gi rom for eksistensielle spørsmål eller sårbare temaer. Enten de har ligget der hele tiden, nye emner eller ting har blitt virvlet opp ved av å bli forelder eller i forbindelse med å skulle samle familier som fra før kan være både ukjente for hverandre og splittede.

Hun er ikke ensidig negativ til fellessamlinger, men avslutter slik:

Videre tror jeg at fellessamlinger kan ha mye for seg – og at jeg kan ha glede av å jobbe med gruppesamtaler – men da må det være som et supplement til den individuelle samtalen. Og det vil i så fall ikke være mer tidsbesparende verken for meg eller dåpsfamiliene.

Videre må vi også heve blikket og tenke over dem som *ikke* kommer på lista over dem vi ringer og inviterer til dåpssamtale eller -samling fordi de er kirkemedlemmer som har valgt oss bort. Jeg mener vi må stille spørsmål om vi kan komme til å lage en dåpspraksis som ligner kulturen i ”foreningskirken”, mens den folkekirkelige breddekulturen kan bli oversett.

En fellessamling er så langt jeg kan se, ikke en farbar vei å gå. Dersom motforestillingene er store hos foreldrene, er det vanskeligere å ta dem fram i gruppesammenheng hvor man er ukjente for hverandre, og hvor mye av tiden faktisk er satt av for å øve på dåpsritualet. Fellessamlinger må betraktes som et supplement hvor øvelse til dåpsgudstjenesten må være den viktigste faktoren.

Kirketorget melder også om flere henvendelser fra foreldre som ikke har hørt noe fra presten når dåpsdagen nærmer seg. Det tar ikke lengre tid for presten å gjøre en avtale i god tid, enn det tar å gjøre avtalen under press i siste liten. Dette er også avgjørende for å få til at begge foreldre møter. Dette siste mener jeg er svært avgjørende, og egen erfaring er at det verdsettes høyt at avtalen kan legges slik at dette er mulig. Det hender ikke sjelden at nettopp denne telefonen for å av-

tale tid også åpner opp for at vi får høre at foreldrene har ulike syn på dåp eller ikke dåp og gjerne vil snakke om dette i samtalen.

I dåpssamtalene må kirken møte dagens foreldre på en åpen og lyttende måte, med senket guard og med barnet i sentrum i respekt for foreldrenes veivalg, hva de enn lander på. Dette må vi vise i all informasjon og i den praksis som dagens foreldre møter. Hver menighet får nok sitt rykte i de lokale foreldremiljøene.

Veien videre

Som nevnt har flere vært opptatt av den endrede oppslutningen om dåp. Senest i mars i år var dette tema i avisoppslag og med tilsvar fra sentralt kirkelig hold. I Oslo bispedømme arbeider vi for tiden med å samle ytterligere kunnskap og bevisstgjøre oss på dette som er i endring. Det jeg har tatt fram i lyset, er de vanlige kanalene vi har benyttet. Her er det, som vist, mye som kan og må gjennomgå og forbedres. Men det er også mange andre faktorer som hører med i det store bildet. I alle fall er vi utfordret!

luther

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

HVORFOR VIL DERE AT BARNET DERES SKAL DØPES? TRE PERSPEKTIVER PÅ DÅPSVALGET

AV SJUR ISAKSEN
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

Den som har sittet sammen med nybakte foreldre i dåpssamtale, vil trolig kjenne seg igjen i et behov for å bli bedre kjent med beveggrunnene til foreldrenes ønske om at barnet skal bli døpt i kirken. Kanskje har jeg spurt direkte: Hvorfor vil dere at lille Marie skal døpes i kirken? Oftere har jeg sannsynligvis gjennom samtalen prøvd å lokke fram en utveksling av gode grunner til å bære barnet frem til døpefonten. Sjelden eller aldri har jeg tenkt at disse grunnene er så sære eller vage at de er illegitime. Barnet blir døpt i alle fall, forutsatt at det svares ja når det spørres. I denne artikkelen presenteres tre perspektiver på det valget foreldrene tar. Ofte er flere av perspektivene til stede samtidig i foreldrenes bevissthet. Andre ganger er det ikke så lett å få øye på noen av dem. Men i sakramentforvalterens bevissthet fortjener alle tre perspektiver en plass.

DÅP SOM RITUALISERING AV FØDSEL

Mange familier vil ha mer eller mindre uttalte ritualer av privat karakter, knyttet til det nye mennesket som har tatt plass i familien. En navnstreng klippes over; bilder blir tatt; rom blir innredet; nye navneskilt blir hengt opp på døra. Et barn blir tatt inn i en familie. Alt dette kan karakteriseres som initialriten. Men for mange familier vil dåpen være den eneste *offentlige* ritene av dette slaget. Barnet blir ikke bare tatt inn i en familie, men samtidig også i et samfunn, en nasjon og en kultur. Det tilbys offentlige initialriten fra ulike livssynsamfunn, men samfunnet

som sådan tilbyr ikke spesielle riter som ønsker barna velkommen til borgerskap i Bodø kommune eller Akershus fylke eller Kongeriket Norge. De som velger dåp, gir altså et offentlig ritualiseringsoppdrag til kirken.

Den mest nærliggende og forventede følelsesmessige reaksjon på barnefødsel er glede. Denne følelsen kan forsterkes av en oppbygd forventning over tid. Den samme forventningen kan imidlertid også ha motsatt effekt. Det man trodde skulle være helt fantastisk ble først og fremst opplevd utmattende og skremmende. Uansett vil det å bli foreldre for de fleste oppleves gjennomgripende og ganske rystende annerledes enn noe annet man har opplevd, særlig hvis det er et førstefødt barn. Det er ikke alle som i slike sammenhenger tar ordet krise i sin munn. Likevel kan det være grunn til å betrakte denne tilspissede og intense fasen i et kriseperspektiv. I dagligtalen brukes ordet krise om de forskjelligste ting og forhold. Avisoverskriftene rapporterer om en uendelighet av daglige kriser. Men egentlig betyr ordet krise *avgjørende forandring, vendepunkt*. De krisekjennetegn som en barnefødsel ofte framkaller, vil kunne ses som naturlige, men samtidig dramatiske bidrag til den personlige utvikling. Plutselig blir vaner, tankesett, ansvarsbyrde og emosjonell tyngde dirigert av et nytt, lite vesen. Samtidig blir samlivet utfordret av de rolleforandringer det innebærer å få et nyfødt barn i hendene.

I denne kriselignende situasjonen henvender altså foreldre seg til kirken med et spørsmål om

dåp. Behovet for ritualisering av viktige hendelser er universelt og sporbart i alle kulturer og historiske epoker. I en kristen kulturkrets har nettopp kirken vært en viktig leverandør av disse ritene. Et vakkert skjønnlitterært uttrykk for dette ritualiseringsbehovet, finnes i Linda Bostrom Knausgårds novelle *Grand Mal* (fra samlingen *Grand Mal*, 2011). Her møter vi de unge foreldrene Veronika og Alexander Bergmark. De lider kvaler fordi de vil døpe sitt barn uten å kunne si at de er kristne. Her er selve dåps-samtalen framstilt. Om denne skildringen er inspirert av forfatterens egen erfaring, vet jeg ikke. Men det er klare paralleller mellom novellen og forfatterens ektemann Karl Ove Knausgårds beretning om dåpen av deres eldste datter. I begge fortellingene er presten en ung kvinne. Veronika og Alexander Bergmarks begrunnelse for å ønske dåp kan leses som et ekko av Karl Ove Knausgårds egne refleksjoner i *Min Kamp*. Presten framstilles som vennlig, rolig og imøtekommende. Hun ønsker å gi foreldrene frihet til gjøre dåpen til noe som føles rett for dem:

- Men man må tro på Gud, spør Veronika og ser rett på presten.

- Ja. På Guds kjærlighet. Veronika ser på Alexander.

- Hvorfor vil dere døpe Agnes?

- Det føltes som. Da hun kom, begynner Veronika og ser presten i øynene. At hun kom med så mye mening. At vi ville ønske henne velkommen sammen, utenfor hverdagen, at alle, de forbaskede familiene våre og vennene og vi, du og jeg, hun leter etter Alexanders blikk, liksom skulle gå ut av oss selv og være litt verdige i noen minutter. Være henne verdig.

- Slik var det i hvert fall jeg tenkte, at det trengtes en oppstramming, at vi rett og slett burde skjerpe oss og kjenne hvor glade og lykkelige vi egentlig er. Og slik jeg ser det vil ikke det være så lett i en eller annen hage, eller i stua vår på en navnefest.

- Og du, spør presten etter en stund og ser på Alexander. Hva tenker du?

- Jo, sier han. Nei. Jeg vil vel bare rett og slett døpe datteren min.

Han ser på presten.

- Hvis det går bra?

(*Grand Mal* s 129f)

I et ritualiseringsperspektiv er det mulig å snakke om dåpshandlingens *kvalitet*. Eller sagt med andre ord: Det går an å ritualisere *bedre*. Med bedre ritualisering mener jeg at dåpsforeldrenes følelsesmessige engasjement i forberedelse til dåpshandlingen vil bidra til en opplevelse av ritualet som mer personlig meningsfylt. Dette søkes oppnådd blant annet gjennom de ritualforberedende samtalene.

Når dåpsprosenten nå går ned i kirken, vil det være nærliggende å spørre om foreldre velger andre tilbydere av offentlige ritualer i stedet. Antall barn det har blitt holdt humanistisk navnefest for i regi av Humanetisk Forbund, har holdt seg stabilt mellom 2000 og 2500 siden 2007, med en liten nedgang de siste 3 årene. Det er derfor lite som tyder på en økning i antall kirkemedlemmer som bruker dette offentlige ritualet. Mest sannsynlig er det at flesteparten av de som tidligere ville valgt dåp, men ikke gjør det lenger, nå nøyer seg med private former for markeringer av det nye livet.

DÅP SOM OPPDRAGELSEVALG

En viktig side ved ferskt foreldreskap er tyngden av oppdrageransvaret. Det er langt mellom dem som tar lett på sin egen oppdragerrolle. De fleste vil kjenne usikkerhet på forhånd. Enda flere vil kjenne usikkerhet underveis når valgene begynner å stille seg i kø. Spørsmålet om barnet skal døpes i kirken, er et slikt valg. Det er altså ikke bare et valg av ritual; det er også et oppdragelsesvalg. Denne sammenhengen synes å være helt klar fra kirkens side. Den uttrykkes også i spørsmålet ved døpefonten: *Vil dere at NN skal døpes til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og oppdras til et liv i den kristne forsakelse og tro?* I en spørreundersøkelse blant dåpsforeldre i Bjørgvin i 2004 (R. Øystese: Foreldreundersøkelsen) svarte 73 % at de følte at dåpen forpliktet dem til å gi barnet en kristen oppdragelse, riktignok i en varierende grad av forpliktelse. Også blant dem som ikke følte denne forpliktelsen personlig, var det et flertall som ønsket at

barnet skulle lære om den kristne tro. 72 % føler samtidig at de er godt i stand til å ta ansvar for sitt barns kristne oppdragelse. Det er neppe menighetens oppgave å problematisere foreldres evne til å oppdra.

Spørsmålet om i hvilken grad kirken er ønsket som en partner i dette oppdrageransvaret, berører hele grunnlaget for trosopplæringsreformen i kirken. Kirken selv ønsker å være en slik partner; det uttrykkes tydelig i dåpsliturgien: *Sammen med vår menighet og hele kirken...* Menighetens møte med dåpsforeldrene gir en unik mulighet til å skape en slik oppdragerallianse der foreldre kan støttes i sine egne intensjoner om å gi kristen oppdragelse, samtidig som de oppmuntres til å ta del i det oppdragerfelleskap som menigheten representerer. Dåpsamtalen og dåpshendelsen i gudstjenesten er den eneste anledning vi med 100 % sikkerhet vet at det finner sted et faktisk møte mellom familie og menighet. Ved alle andre møtepunkter er frammøteprosenten redusert.

DÅP SOM SAKRAMENTAL INNGANG TIL GUDS RIKE.

Vår kirkes lære om dåpens sakrament er både sterk og utfordrende. Kirkens bekjennelsesskrifter og liturgier utlegger dåpen som frelseshandling og gjenfødelse til nytt liv i Kristus. Når Jesus sier: "Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike," (Joh 3,5) blir dette forstått som en understrekning av dåpens nødvendighet. Her forenes mennesker med Kristus; her blir våre barn Guds barn. Derfor er det heller ingen annen kirkelig handling som er mer ladet

med grunnleggende betydningsfullt innhold enn dåpen. Den er en portal, en inngang til Guds rike.

Et kjennetegn ved sakramentet er at det peker ut over den betydning vi selv til en hver tid måtte gi det. Derfor er ikke dåpens innhold gjort avhengig av dåpsfølgets trossmessige tilslutning. Sakramentet peker også ut over vår *opplevelse* av det. Derfor er heller ikke dåpens innhold gjort avhengig av hvor god eller dårlig opplevelsen i kirken var. Dåpen er med andre ord en stor begivenhet, i himmelen og på jorden, uansett hvordan den faktisk oppleves i kirken.

Forestillingen om dåpens nødvendighet til frelse er betydelig svekket i befolkningen, også blant dem som har en bevisst tro. Derfor er det sjelden at frykten for barnets stand i forhold til Gud anføres som en hovedgrunn for å velge dåp. Likevel vil mange anføre sitt valg av dåp som et *tilhørighetsvalg*. Om ikke det sakramentale språket brukes, finnes det andre begreper som uttrykker ønsket om at barnet skal være tilkopledd Gud og kirken, og at denne tilkoplingen markeres gjennom dåpen.

AVSLUTNING

Det er sjelden særlig hensiktsmessig å løpe etter mennesker med sine tjenester, ei heller med dåpsvannet. I autonomiens tid hjelper det heller ikke så mye å appellere til plikten eller tradisjonene. Vår forpliktelse ligger i å ta menneskers ritualiseringsbehov på alvor, være troverdige partnere i oppdragelsen av barna og aldri slutte å forkynne Guds gave i dåpens sakrament.

BISPEMØTET SOM SAKSBEHANDLINGS- ORGAN FOR KIRKEMØTET

REPLIKK TIL CHRISTOFER SOLBAKKEN

AV HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

Bispemøtets generalsekretær Christofer Solbakken kommenterer i nr. 7 min artikkel i nr. 6 om Bispemøtets rolle i en ny kirkeordning. Hans kommentarer viser at vi er enige om at biskopenes og Bispemøtets selvstendighet må sikres i en situasjon der den øverste kirkeledelse ikke lenger er Kongen, men Kirkemøtet. Selv om det vil være Kirkemøtet som setter rammene for biskopenes virke, bør de ikke kunne instrueres i sin embetsutøvelse. Uenigheten mellom Solbakken (og biskopene?) og meg synes ikke å ligge her, men i vurderingen av Bispemøtets forslag om at det skal ha en utøvende og saksforberedende rolle for Kirkemøtet i lære- og liturgisaker – på linje med den Kirkerådet har i andre saker (BM 03/14, pkt. 2). Etter mitt skjønn trekker et slikt forslag i motsatt retning av den selvstendighet som man ellers forsøker å sikre.

Jeg må her ta forbehold om hvordan denne ordningen konkret er tenkt. Ut fra det jeg oppfatter som den mest nærliggende tolkningen, blir imidlertid Bispemøtet underordnet Kirkemøtet i større grad enn det ellers ville ha vært. Dette følger av parallelliteten til Kirkerådet. Som Kirkemøtets eksekutivorgan er Kirkerådet klart underordnet Kirkemøtet: Det handler alltid på vegne av Kirkemøtet både når det forbereder saker, følger opp saker, eller handler på delegasjon. Ut fra et slikt underordningsforhold følger det at Kirkemøtet i detalj kan instruere Kirkerådet og overprøve dets vurderinger i

enkeltsaker. Dersom Bispemøtet går inn i en liknende rolle, oppgir man dermed også noe av den selvstendige rollen.

At det også finnes andre gode grunner for å frata Kirkerådet som representativt organ ansvaret for slike saker, skal jeg ikke repetere fra min forrige artikkel. Jeg behøver heller ikke repetere at jeg er helt enig i at Bispemøtet må spille en viktig rolle i lære- og liturgisaker, men at det bør kunne sikres på andre måter enn ved å la det bli et episkopalt parallell-kirkeråd.

Også biskopenes eventuelle rolle som arbeidsgivere for prester kan være verdt å se i det samme perspektiv. Når biskopen utfører arbeidsgiverfunksjoner ("leder prestedtjenesten"), gjøres det på vegne av den som har arbeidsgiveransvaret i siste instans. I dagens rettstilstand er det Kongen. I en framtidig kirkeordning vil det være kirkelige organer. Det betyr at biskopen som utøver av arbeidsgiverfunksjoner vil være underordnet fellelråd/menighetsråd eller Kirkemøte/Kirkeråd/bispedømmeråd, alt etter på hvilket nivå arbeidsgiveransvaret blir plassert. Hva en slik ordning vil gjøre for biskopenes selvstendighet, er det også verdt å reflektere over.

Bispemøtets ønske om "å utvikle bispetjenesten videre som en aktiv, kirkelig lederfunksjon i og overfor Kirkemøtet og menighetene", som Solbakken formulerer det, er jeg fullstendig enig i. Hvordan det best kan realiseres, trenger vi en fortsatt debatt om i kirken.

FRA BOKFRONTEN

**ENGEDAL, LEIF GUNNAR; PERSSON, B. LENNART; TORP, ELISABETH (RED.):
TRYGGE ROM. TROSOPPLÆRING
I MØTE MED SÅRBARE OG OVER-
GREPSUTSATTE BARN OG UNGE**

OSLO: VERBUM FORLAG, 2013. 332 S

Noen ting er vanskelige å snakke om. Det er fristende å svinge unna det vanskelige, lukke øynene, lukke ørene, lukke munnen, late som det vanskelige ikke finnes, håpe at det forsvinner av seg selv.

Problemet er at det vanskelige slett ikke forsvinner. Det blir ikke borte – ikke av seg selv.

Boken ”Trygge rom. Trosopplæring i møte med sårbare og overgrep utsatte barn og unge” handler om hvordan vi møter barn og unge som bærer med seg vonde opplevelser av overgrep i kirken vår. Boken handler også om hvordan vi kan være en kirke som tar på alvor at grenseoverskridende handlinger dessverre også skjer innenfor kirkens vegger. Hvordan kan vi være trygge voksne som skaper trygge rom der unge mennesker kan oppleve å bli møtt som hele mennesker med alt de har av både gode og vonde erfaringer og opplevelser? Hvordan kan vi sikre at barn og unge ikke møter grenseoverskridende

atferd i kirkens fellesskap? Hvordan kan vi finne ord og språk som pakker ut denne tematikken på en måte som gjør at vi blir klokere og modigere i møte med det vi kanskje aller helst skulle ønske vi kunne slippe å forholde oss til? Disse store, vanskelige og viktige spørsmålene stilles – og får gode svar – i denne boken.

”Trygge rom” er en samling artikler med ulike perspektiver som er relevante for bokens tematikk. Artikkelforfatterne har forskjellige fagbakgrunner og kompetanse, blant annet psykologi, sosiologi, teologi, diakoni og pedagogikk. Noen av artiklene er praksisnære, mens andre har en mer teoretisk tilnærming.

Boken kan leses fra perm til perm, eller man kan plukke artikler etter behov og/eller interesse. Mange av artiklene vil egne seg godt som pensum på ulike studier. Flere av artiklene vil også være gode som grunnlag for samtale i staber eller i lederfellesskap knyttet til kristent barne- og ungdomsarbeid.

Boken er delt i fem deler. Første del inneholder tre eksempelfortellinger som tas opp igjen i varierende grad i artiklene utover i boken. Eksempefortellingene om Espen, Elise og Eva kunne vært hentet fra et hvilket som helst sted i Norge, og de har stor grad av gjenkjennelighet for den som har jobbet med ungdom. At mange av artiklene senere bruker ulike elementer fra de tre fortellingene, gjør at stoffet settes inn i en god helhetlig ramme, og at bokens innhold oppleves relevant.

Helt i begynnelsen av boken finner vi en salme, skrevet av Jan Terje Christoffersen. Det vakre og mettede språket i salmen gir bokens inn-

hold og tematikk en ekstra dimensjon – i vår smerte og vårt mørke er vi ikke alene. Salmen fortjener å bli brukt, både sunget og lest. Den kan brukes som utgangspunkt for ettertanke, andakt og samtale. Kanskje kan den også deles ut på fint papir til ledere og medarbeidere i et ungdomsarbeid, som en sterk og tydelig påminnelse om at Gud ble en av oss, og at Gud selv ser og deler vår smerte. Vi er ikke alene, heller ikke i det vi tror at ingen andre kan forstå eller dele med oss.

Fokus for boken ”Trygge rom” er trosopp-læring i kirken i møte med sårbare og overgrep-utsatte barn og unge. Dette er ingen hvilken som helst kontekst, men en sammenheng med egne premisser. Bokens andre del, Leif Gunnar Engedals artikkel om grunntrekk i et kristent menneskesyn, understreker spesielt at ingen lever for seg selv som isolerte individer, at å være menneske er å være medmenneske, og at relasjonen til Gud er den fundamentale og bærende sammenheng som gir verden liv. Det er dette menneskesynet som ligger til grunn for trosopp-læringen i Den norske kirke, og som også er grunnlaget for bokens artikler.

Tredje del av boken handler om utsatthet hos barn og unge. Under denne overskriften tematiseres betydningen av barndomserfaringer, tilknytningsteori samt skam, skyld og ensomhet. Fjerde del har fokus på overgrepskunnskap, både teoretisk og praktisk. Den femte og siste delen av boken har overskriften ”Barn, unge og trosopp-læring”. Her finner vi også både teoretiske til-næringer til tematikken og et praktisk verktøy, nemlig aktivitetsteori konkretisert i form av en såkalt sårbarhetsanalyse. Dette er et forholdsviss

enkelt verktøy som man med fordel kan bruke i ungdomsarbeid i ulike kirkelige sammenhenger. Teorien vil være ny for mange, og gir et spennende og nyttig rammeverk for å analysere deler av, eller helheten i, et konkret barne- og ungdomsarbeid.

”Trygge rom” har fått utviklingsmidler fra Trosopplæringssekretariatet i Den norske kirke og er et samarbeid mellom Det teologiske menighetsfakultet og Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep. Denne boken fortjener å bli lest og brukt. Her finnes gode og viktige knagger for tematikk som ofte kan glippe i kirkelig barne- og ungdomsarbeid. Gjennom ulike faglige tilnæringer får vi ord og rammer som kan hjelpe oss å være modige i møte med vanskelige ting. Vi kan ikke late som seksuelle overgrep og grenseoverskridende atferd ikke finnes. Altfor mange barn og unge har erfaringer av dette, som på ingen måte blir borte av seg selv. Økt bevissthet rundt trosopplæringens mange muligheter for gode og sanne møter med sårbare barn og unge kan gjøre kirken til et sted der det blir mulig å dele det vanskelige og vonde, og dermed slippe å måtte bære alt det tunge alene. Håpet må være at det finnes kloke voksne i trosopp-læringen, som ikke svinger unna, men som har kunnskap, nærvær, trygghet og vilje nok til å være noen å lene seg på. Da kan kirken nettopp være det trygge rommet der barn og unge kan erfare at den Gud som har skapt oss alle, ikke har forlatt noen av oss. Boken ”Trygge rom” er et viktig bidrag til at dette kan bli virkelighet.

Idun Strøm Sefland

SØNDAGSTEKSTEN

ASTRID SÆTRANG MORVIK - SJUR ISAKSEN - SILJE SØREBØ

KRISTI HIMMELFARTSDAG - SØNDAG FØR PINSE PINSEAFTEN

KRISTI HIMMELFARTSDAG

29. MAI 2014

Prekentekest: Mark 16,19–20

*Lesetekster: Sal 110,1–3; alt. Apg 1,1–11/
Ef 4,7–10*

Fortellingstekst: Apg 1,1–14

Liturgisk farge: Hvit

FRA TRIUMF TIL TRIUMF?

Markus-evangeliets to siste vers lover godt for fremtiden: Jesus er tilbake i himmelen og regjerer sammen med Gud. Disiplene går ut og forkynner evangeliet. Sannheten i budskapet blir stadfestet gjennom underfulle tegn. Med andre ord: en lykkelig slutt. Men hvordan preker man over en lykkelig slutt, og enda viktigere: Er den lykkelige slutten egentlig *sann*?

TIL TEKSTEN

NTs notepapparat til versene 9–20 forteller oss at disse versene mangler i de eldste håndskrifter: De er kjent av enkelte kirkefedre i siste halvdel

av 100-tallet e. Kr. og finnes i yngre håndskrifter. En kortere avslutning finnes i andre yngre håndskrifter: ”Men alt de hadde fått påbud om, fortalte de straks til dem som var sammen med Peter. Etter dette sendte Jesus selv gjennom dem ut det hellige og uforgjengelige budskap om den evige frelse, fra øst til vest. Amen.”

Den lykkelige slutten – og vår prekentekest – er altså kommet til mye senere, kanskje langt inn på 100-tallet. Markus, Peters tolk og Paulus’ følgesvenn, skrev kanskje brevet på slutten av 50-tallet, ifølge Klemens av Alexandria. Ireneus mener han skrev brevet etter Peters død under Neros forfølgelser i år 64. Brevet kan ha blitt skrevet i Roma, og adressaten var den hedningekristne kirke. Evangeliet sluttet altså *egentlig* med kvinnenes skrekkslagne og tause flukt fra graven. Hvis Markus lot beretningen slutte slik med vilje, dvs. at det aldri har eksistert en annen avslutning fra hans hånd, er det et stort tankekors. Dette er en høyst realistisk skildring av en både skremmende og underfull hendelse: Budskapet om Jesu oppstandelse, presentert av en engel, sjokkerte de første som hørte det. Å flykte hals over hode uten å våge fortelle det til noen, er en mer troverdig reaksjon enn å springe gledesstrålende rundt og forkynne det til høy og lav. Da apostlene senere ble sendt ut i verden med evangeliet, fikk de oppleve brutale forfølgelser. Markus sto selv midt oppi dem. Han skrev sant om hvordan det opplevdes, og pyntet ikke på historien.

Senere skribenter har imidlertid funnet det nødvendig å lage en mer optimistisk avslutning. Kvaliteten på dette tillegget er så som så: Versene 9–14 er et kort referat av evangelisten Lukas' beretninger om møter med den oppstandne. Versene 15–18 er Markus' versjon av misjonsoppdraget med en egen dramatisk snert: De som ikke tror, skal bli fordømt, og oppsiktsvekkende tegn skal følge dem som tror: "I mitt navn skal de drive ut onde ånder, de skal tale nye tungemål, og de skal ta slanger i hendene. Om de drikker dødelig gift, skal det ikke skade dem, og når de legger hendene på syke, skal de bli friske". Det er disse tegnene det siktes til i vers 20: "Herren virket med og stadfestet Ordet gjennom de tegn som fulgte." Hadde innholdet i vers 17 og 18 vært skrevet i en kristen pamflett i dag, ville vi kalt det spekulativt. Forfatterne av tillegget bygger nok på beretninger fra blant annet Apostlenes gjerninger om utdrivelse av onde ånder, helbredelser, tungetale og immunitet mot slangebitt. At noen skulle tåle å drikke dødelig gift, er imidlertid ikke belagt med beretninger noe sted i NT, og bør derfor ikke prøves ut hjemme!

Vers 19; beretningen om selve himmelfarten, bygger på Apg 1,9, men bemerkningen om at Jesus satte seg ved Guds høyre hånd, må stå for forfatternes egen regning. Her er det en senere trosbekjennelsestradisjon som slår inn: den vakre hymnen i 1. Tim 3,16, i kombinasjon med Salme 110 1: "Herren sier til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd til jeg får lagt dine fiender som skammel for dine føtter."

Men hvorfor hadde noen behov for å skrive en lykkelig slutt på Markus' evangelium? Én forklaring kan være at det var vanskelig å være kristen mens forfølgelsene pågikk for fullt i den hedenske verden og i Roma. Colosseum ble bygget i år 80. Keiser Titus (81–96) utsatte de kristne for harde forfølgelser. Mange satte livet til i de blodige gladiatorkampene. Å flykte, skremt til taushet, var kanskje en litt for passende beskrivelse av den første impulsen til kristne i denne tiden? Det er ikke så vanskelig å forstå at menighetsledere hadde behov for å sette mot i forskremte kristne. Da var det kanskje et godt grep å plassere Jesus som seierherre ved Guds høyre

hånd, samtidig som hans makt fortsatt var virksom på jorden.

NOEN LEDETRÅDER TIL DAGEN

Salme 110 setter oss på sporet av temaet på Kristi himmelfartsdag. I vår kontekst tjener salmen som en profeti for Jesu herliggjørelse. Kristus som konge er da også det viktigste temaet i tradisjonen for denne dagen. Det kommer til uttrykk i fem av åtte salmer som er foreslått på Kristi himmelfartsdag i Norsk salmebok. Leseteksten Ef 4,7–10 filosoferer over at Jesus først steg ned til jordens laveste punkt, for deretter å stige opp igjen. Til sammen tematiserer dagens tre tekster det at Jesus steg opp/ ble tatt opp – eller som vi sier i trosbekjennelsen: "Fór opp til himmelen, sitter ved Faderens høyre hånd." Dette er inkarnasjonens omvendte mysterium: At han som ikke bare er Gud, men også fullt ut menneske, tar bolig i himmelen. Peter Halldorf (*Hellig år*, Luther Forlag 2012) uttrykker det slik: "Jesu himmelfart innebærer at et *menneske*, en av vår ætt, nå sitter ved Faderens høyre side. Det er noe helt nytt og enestående som skjer. Jesus forblir helt og sant menneske når han vender tilbake til Faderen (...) Kristi himmelfart er derfor en feiring av den dagen da himmelens porter åpnes for menneskeheten." Se også Salme 219 i Norsk salmebok.

Som alternativ tekst for dagen er foreslått Apg 1,1–11. Dette er selve grunnfortellingen for Kristi himmelfartsdag. Den brukes i alle tre tekstrekker. Forfatteren av Apg, Lukas, lokaliserer himmelfarten til et sted i nærheten av Betania (Luk 24,50ff). For å komme dit fra Jerusalem, går man over Oljeberget. Oljeberget er i kristen tradisjon blitt himmelfartens sted. Under ledelse av keiser Konstantins mor, Helena, ble det bygget en kirke her over en grotte i fjellet i år 333. "Ikke lenge etter byggingen av Eleonakirken, har man åpenbart begynt å lete etter et sted under åpen himmel litt utenfor kirken, som lettere kunne anskueliggjøre himmelfartens sted. Og – paradoksalt nok – da dette sted var blitt tradisjon, ble det også der bygget en kirke, en åttekantet kirke med åpen kuppel slik at man kunne se opp på himmelen. Den bysantinske tradisjon lokaliserer

Jesus himmelfart til to fotspor i sanden inne i denne kirken!” (Reisehåndbok, Studieopphold i Jerusalem MF/Oslo BDR s. 20) Kirkehistorikeren Eusebius skriver ca. 310: ”Vår Herre og Frelsers føtter... stod på Oljeberget, ved grotten som blir vist der. Fra denne fór han opp til himmelen, etter at han hadde bedt og åpenbart hemmelighetene om verdens ende til sine disipler på toppen av fjellet.” Eusebius er også den første vi kjenner til som nevner Kristi himmelfart som en egen fest i kirkeåret. At dagen er beholdt som en fridag i Norge, har medvirket til at vi fortsatt feirer den 40 dager etter påske, på en torsdag.

Men hvor lett er det egentlig å samle folk til gudstjeneste på en torsdag? Selv har jeg de siste årene invitert menigheten på tur til nærmeste fjelltopp. Hvis vi ser godt etter, får vi kanskje øye på Jesu fotspor i sanden – og i våre egne liv?

TIL PREKENEN: SPOR I SANDEN

Prekenteeksten er ikke fri fantasi, selv om den er et heller tvilsomt tillegg til det opprinnelige Markus-evangeliet. Himmelfarten er bevitnet også av Lukas. Vi får tro ham på hans ord. At Jesus nå sitter ved Guds høyre hånd, er det vår tro som forteller oss. At hans Ord ble forkynt overalt, er vi selv levende bevis for. At Ordet ble stadfestet gjennom tegn, bevitner bibelske kilder, senere øyenvitner og tradisjoner, og ikke minst egne opplevelser – i den grad vi har slike.

Hva slags spor har Jesus satt etter seg i historien og i våre liv? Er det spor i sand, flyktige som vinden, eller er det blitt stein lagt på stein, en levende kirke av mennesker som ikke flyktet, men våget å fortelle det de hadde sett og hørt?

Jesu Kristi kirke er en merkelig konstruksjon. Dens mange ulike tradisjoner gjør at de ulike kirkesamfunn framstår vidt forskjellige rundt omkring i verden. Dypest sett er vi likevel én kirke. Noen ganger har vi nok godt av å søke ut av våre mangfoldige kirkebygg og finne tilbake til stedet der det hele startet: under åpen himmel hvor Guds Sønn velsignet sin lille flokk av disipler og overlot til dem å føre arbeidet videre. På Kristi himmelfartsdag er det vi som velsignes og får oppdraget lagt i våre hender. Det blir

neppe en reise fra triumf til triumf, men det blir en reise hvor Herren går med oss – inntil vi møtes i himmelen.

ASTRID SÆTRANG MORVIK
SOKNEPREST I ØSTENSTAD
ASTRID.MORVIK@ASKER.KIRKEN.NO

SØNDAG FØR PINSE

1. JUNI 2014

Prekenteekst: Joh 15,26–27

Lesetekster: Hag 2,3–9 eller Apg 1,12–14 / 1 Pet 4,7–11

Liturgisk farge: Hvit

VÅR TID

I evangeliene er frelseshistoriens tidsepoker til stede i komprimert form. Den gamle pakt lever på Betlehemsmarkene og i Johannes-evangeliets kosmiske innledning. Men så bryter inkarnasjonen gjennom, og det går slag i slag fra fødsel til død og oppstandelse og himmelfart. Ingenting av dette kan vi bevitne; bare en ørliten promille av menneskeslekten var på rett sted til rett tid. Men når vi nærmer oss pinsetid, nærmer vi oss samtidig *vår* tid. Alt vi har opplevd med Gud, alle tanker vi har hatt om Gud, all kjærlighet som er blitt oss til del, eller som vi har delt videre til andre, alt har skjedd i pinsetiden. Det vil si at vi ikke vet om noe annet for vår del enn at Jesus er usynlig, og at Den hellige ånd er hans vitne og stedlige representant. Jesu fødsel tok den tiden

en fødsel tar. Påskeuka varte omtrent den tiden en uke varer. Men pinsetiden bare varer og varer.

HVEM ER DET SOM TRENGER EN ADVOKAT?

En stor del av Jesu avskjedstale til disiplene (Joh 14–16) er undervisning om Den hellige ånd. Jesus gir ulike navn og betegnelser til Ånden som skal komme. Et av de mest påfallende navnene er *Parakletos* – Talsmannen. Slik ordet vanligvis ble brukt i den greske omverden, der Johannes-evangeliet ble til, var betydningen knyttet til rettsalen og den juridiske praksis. Den latinske oversettelsen bruker ordet *advocatus*. Hvem er det som trenger en advokat? Er det Jesus? Fra en synsvinkel kunne han gjerne trenge det. Han er allerede på vei til å bli dømt, men da tiden kom, brukte han verken advokat eller sin egen rett til å forsvare seg. Da Peter forsøkte seg med et forsvaret i Getsemane, fikk han raskt beskjed om å stikke sverdet tilbake i sliren. Og forresten skulle jo talsmannen først komme senere, etter både oppstandelse og himmelfart. Er det disiplene som trenger en advokat? De kunne nok også gjerne trenge det. Jesus har akkurat minnet dem på at de, i likhet med ham, er gjenstand for verdens hat. Men det var heller ikke denne jobben Ånden skulle gjøre. Mange av dem gikk i døden uten å få særlig mulighet til forsvaret over hodet.

Mye tyder på at *Parakletos*, slik det er brukt hos Johannes, ikke likner så mye på en vanlig advokat, kjent fra rettsvesenet. Ånden skulle ikke forsvare Jesus eller disiplene, men *vitne* om Jesus for hans etterfølgere til alle tider. Å vitne er å fortelle, gjerne mange ganger, hva du har sett og hørt. For apostlene sprang vitnesbyrden ut fra deres ferske erfaringer med Mesteren. Det kunne ikke holdes tilbake: ”Men vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.” (Apg 4,20) Det er Den hellige ånds oppgave å gjenta for oss disse vitnesbyrdene, minne oss om Jesu ord og gjerninger, slik at troen skapes og utvikles i oss og i verden rundt oss. Det er strengt tatt ikke så vanskelig å vitne. Det krever ikke stor fantasi eller kreativitet. Til gjengjeld krever det:

– Hukommelse. Den hellige ånd husker alt fordi han er ett med Far og Sønn.

– Ærlighet. Den hellige ånd lyver ikke for han kan ikke fornekte seg selv.

– Utholdenhet. Den hellige ånd holder ut fordi løftet om hans nærvær gjelder alle dager inntil verdens ende.

For apostlenes skulle det raskt vise seg at det krevde én ting til: Det krevde et mot, som for manges vedkommende kostet dem livet.

DET STORE SAMARBEIDSPROSJEKTET

Men Talsmannen er ikke alene om å vitne. Det samme oppdraget gis til disiplene. Her er det duket for Kirkens gigantiske samarbeidsprosjekt. Den hellige ånd og vi skal sammen overlevere Ordet, løfte fram historiene, oppmuntre, trøste og styrke de troende. Den hellige ånd og vi skal sammen være tolkere av livet og representanter for Jesu kjærlighet i verden. Men er det ikke i overkant selvbevisst av en erfaringsfattig og tvilende disippel (meg selv), 2000 år seinere, å si at jeg deltar i et samarbeidsprosjekt med Den hellige ånd? Det ville vært verre å si at jeg skulle gjøre det på egen hånd. Allerede apostlene tok sjansen på å uttrykke dette samarbeidet, da de under apostelmøtet i Jerusalem uttalte: ”Den Hellige ånd og vi har besluttet...” (Apg 15,28) Denne søndagen kan vi godt si noe om Kirken, selv om det fortsatt er ei uke til kirkens fødselsdag. Alle tekstene for dagen handler om å styrke hverandre i kjærlighetens fellesskap. Dette er et fellesskap med Jesus i sentrum, dette er Kirken. Det ekklesiologiske minste felles multiplum er jo nettopp de to eller tre som er samlet i Jesu navn. I det fellesskapet lever Åndens og vårt vitnesbyrd sammen. Så mye måtte Gud være alene om. Både skapelsen og frelsen skjedde uten det minste bidrag fra vår side. Men å være kirke, det er et samarbeidsprosjekt. Det gjør Den hellige ånd og vi sammen.

Å vitne under ed i en rettsak, stiller store krav til redelighet. Stiller vi samme krav til vårt kristne vitnesbyrd? En av vår tids mest toneangivende homiletikere, Thomas Long, bruker *vitnet* som metafor for sin anbefalte predikanttype. Den som forkynner, blir sendt av menigheten, til teksten, for så å vende tilbake til menigheten og vitne om det hun har sett og hørt. Det går godt an å si at

dette vitnesbyrds troverdighet er avhengig av den samme hukommelse, ærlighet og utholdenhet som kjennetegner Den hellige ånd. For en som akkurat nå sitter og forbereder en preken, kan jo det gi anledning til en smule panikk. Hvor godt er mitt vitnesbyrd festet i apostlenes vitnesbyrd? Hvor ærlige er mine ord, kommer de for lett? Hvor lenge orker jeg å bære ordet om Jesus fram til en verden som ikke virker mer en sånn passelig interessert? Fatt mot: Du har fått det gratis og har derfor ingenting å tape. Og du gjør det alltid sammen med Den hellige Ånd.

TO ORD

Talsmannen – *parakletos* Dette ordet har en rekke oversettelsesmuligheter som ikke motsier hverandre innbyrdes, men som legger litt ulik vekt på ordet forskjellige nyanser. Svært mange engelske oversettelser bruker *trøster* (comforter) eller *hjelper* (helper), mens Bibelselskapets siste oversettelser har valgt Talsmannen. Dette gir assosiasjoner i retning av rettssystemet, en som taler vår sak og opptrer på vegne av oss. Den mer direkte betydningen av det greske ordet *parakletos*, er ”en som er kalt på for å hjelpe eller bistå noen”.

Vitne – *martyreå*. Dette verbet er svært vanlig i Det nye testamente, særlig i Johannes-evangeliet, der det forekommer 33 ganger. Mens det i engelske bibeloversettelser brukes ulike ord for dette greske ordet, er det i Bibelen 2011 i all hovedsak brukt ordet å *vitne*. Likevel finnes det ulike nyanser i betydningen. *Avlegge vitneutsagn, bevitne, gå god for, bekrefte, tale vel om*, er ulike vektlegginger som vi kan ha i bakhodet når vi leser disse versene.

PREKENSKISSER

Et vitne prøves på sin:

- Hukommelse. Bringer videre det jeg har sett og hørt, fra Skriftens åpenbaring og eget liv.
- Ærlighet. Pynter ikke på verken Gud eller seg selv.
- Utholdenhet. Jesus er i går og i dag den samme, ja til evig tid. (Hebr 13,8)

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
UNIVERSITETSLEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

PINSEAFTEN

7. JUNI 2014

Prekentekest: Joh 7,37–39

Lesetekster: 2 Mos 24,3–11 / Ef 2,17–22

Liturgisk farge: Rød

TIL DAGEN

Det er kvelden før den store høytidsdagen da vi feirer Åndens komme og kirakens begynnelse. Det er naturlig å la dagen preges av forventning til Åndens virke i våre liv, i kirken og i verden.

Denne bønnen fra Ulla Käll sin bønnebok ”Tomme hender” kan være fin ha med inn i prekenforberedelsene:

Hellige Ånd,
flyt gjennom livet mitt
som en mektig elv.
En elv med det levende vannet.
Du ser at jeg noen ganger
Bare kan tåle en liten bekk.
Men om også det lille er fylt av liv, er jeg rik.
Foss, renn, sildre gjennom meg.

TIL TEKSTEN

I evangelieteksten leser vi at Jesus står fram på den siste dagen i høytiden, den store festdagen. (Joh 7,37). Det er løvhyttfesten (Joh 7,2 og 3 Mos 23,34) som er konteksten. Den siste dagen i denne høytiden, den såkalte Hosianna-dagen, gikk prestene 7 ganger rundt alteret med pilegrener og sang det store Hosianna.

Olaf Moe skriver i sin johannesevangeliekommentar om løvhyttfesten: ”Hver morgen på løvsalsfestens syv dager pleide nemlig folket under anførsel av en prest å gå i prosisjon fra templet til Siloahs kilde, hvor han fylte en gyllen krukke med vann fra kilden og under folkets jubel bar den til templets forgård. Kommet tilbake til tempelet, steg presten opp på brenn-

offeralteret og utgjød vannet som et drikkoffer, og herunder sang folket under tempelmusikkens ledsagelse Jes 12,3: 'Med glede skal dere øse vann av frelsens kilder.'

Løvhyttfesten ble feiret som en påminnelse om ørkenvandringen og hvordan Herren sørget for folket sitt i ødemarken. Slik kunne dette ritualet i tempelet vise til hvordan Herren lot vann springe fra klippen når folket tørstet i ørkenen (2 Mos 17,6)

Alt dette kan være bakgrunnen for at Jesus under løvhyttfesten stilte seg opp på tempelplassen og ropte ut: "Den som tørster, skal komme til meg og drikk!" Slik oppfyller han det profetiske ord fra Jes 12,3. Han er selv frelsens kilde, og han går dermed lengre enn i møte med den samaritanske kvinnen, der han sa at han hadde levende vann å gi (Joh 4,10,14). I Jesu utsagn om at den som tørster skal få drikke fra ham, klinger GT sine bilder og motiver med, som f.eks. elven som vannet paradishagen (1 Mos 2,10), og denne klippen i ørkenen hvor Gud lot det springe fram vann (2 Mos 17,6).

Mens v 37 har fokus på at den som tørster skal få stillet sin tørst hos Jesus, tar v 38 tanken et skritt videre. Den troende skal få et liv i overflod slik at han selv liksom Kristus blir en kilde til velsignelse for andre (Jfr. 14,12). Forutsetningen for dette er mottakelsen av Ånden; ikke bare er troen viktig, men åndsutrustningen.

Det som de gammeltestamentlige profeter lovet endetidens Israel, blir nå av Jesus anvendt på dem som tror på ham og mottar Åndens gaver: "Herren skal alltid lede deg og mette din sjel i det tørre landet. Han skal styrke kroppen din så du blir som en vannrik hage, en kilde der vannet aldri svikter." (Jes 58,11) "Den dagen skal det renne levende vann ut fra Jerusalem, halvparten til havet i øst og halvparten til havet i vest. Slik skal det være både sommer og vinter. Da skal Herren være konge over hele jorden. Den dagen skal Herren være én og hans navn ett." (Sak 14,8–9)

V 39 viser at den Ånd som Jesus viser til, ennå ikke er virksom. Den blir virksom først i det øyeblikk Jesu soningsverk er fullbyrdet, og Jesus er blitt tatt opp til Far; slik viser dette verset frem

til pinsedag.

TIL PREKENEN

Åndelig dehydrert? Jeg er av den typen menneske som ikke merker så lett at jeg egentlig trenger vann. Jeg kan glemme å drikke i løpet av dagen. På trening er jeg ikke så nøye med å ha med vannflaske. Jeg kjenner liksom ikke på tørsten, ikke før på kvelden. Da merker jeg plutselig en snikende hodepine og slapphet i kroppen, og kommer på at jeg har glemt å drikke. Andre jeg kjenner, er helt motsatt. De kjenner fort på tørsten og bærer vannflasken med seg overalt hvor de går, for å kunne ha stadige påfyll.

Det samme kan jeg oppleve med mitt åndelige liv. At jeg ikke tenker så mye over at jeg ikke unner meg pausene og stillheten. At det ikke er så mye rom for bønner og for bare å være i Guds nærhet. Jeg er mest opptatt av det jeg skal gjøre og prestere. Og før jeg vet ordet av det, befinner jeg meg i ødemarken uten dype nok røtter til å kunne drikke. Jeg har vært tørst altfor lenge uten å merke det. Prekenen denne dagen kan gjerne handle om å drikke av Åndens kilder, forhåpentligvis uten at vi behøver å tale lovisk hvordan dette skal skje. Hvordan vi *drikker*, kan være så forskjellig. Det kan handle om å gå dit tørsten og lengselen fører oss. Det kan handle om å søke Kristus i stillheten og bønner, i naturen, i forkynnelsen og i sakramentene. Alt dette kan være røtter som trenger langt ned i jorda og kan finne vann selv der det er tørt på jordoverflaten. Det gode løftet denne dagen er at selv i ødemarken kan Gud gi oss vann, ikke ved vår prestasjon, men ved sin Ånd.

Å være en oase i verden. Hvor mye forventer vi at Ånden faktisk virker i våre liv? Hvor mye forventer jeg at Ånden denne dagen kan virke gjennom mitt liv, eller at Ånden gjennom andres liv tale til meg? Ordene i teksten er et løfte om at den troende faktisk skal være som en oase eller en kilde i verdens ødemark. Når vannet ved troen renner inn, så skal det også strømme ut slik vannet i en frisk elv alltid fortsetter å strømme. Det er ikke alltid vi forventer at det skal skje, men det skjer!

En person fortalte meg at hun hadde vært på

reise i utlandet. På et tog hadde hun sittet i nærheten av en nonne. Idet hun skulle forlate toget, nikket nonnen et adjø til henne og tegnet korsets tegn mot henne. – ikke noe samtale, ikke ett ord, bare korsets tegn. Og den andre gikk ut av toget velsignet og beriket. Strømmer av godhet. En kilde i ødemarken.

Kanskje kan prekenen denne dagen bringe fram bilder, erfaringer og fortellinger som kan fylle oss med forventingen om at dette faktisk skjer i ødemarkens verden: At fra den som tror på Jesus, renner det elver av levende vann.

La dette vannet bli en nådens kilde! En annen mulighet vil være å la prekenen denne dagen være en dåpspreken og en dåpspåminnelse, og ved den forsøke å minne menigheten om at dåpen er nettopp en nådens kilde som ikke tørker ut. I mange kirker går man forbi døpefonten på vei til

nattverdsbordet. La det være vann(og gjerne vakre blomster som flyter) i døpefonten denne dagen!

TIL GUDSTJENESTEN

Aktuelle salmer

Nr 226 Kom, regn fra det høye

Nr 312 Til himlene rekker din miskunnhet, Gud

Nr 583 Anden over vatnet sveiv

Nr 584 Det strøymer ei livselv av lukke

Nr 897 Å denne kilde ren som paradiset

Nr 986.1 Jeg er livets brød

SILJE SØREBØ

KAPELLAN I HOLMLIA

SILJESOREBO@HOTMAIL.COM

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

AGDER OG TELEMAR BISPEDØMME

Agder og Telemark bispedømme har gjort følgende tilsettinger i møtet den 25.02.2014:

Mia Ottersen ble tilsatt som kapellan i Kristiansand domprosti med Vågsbygd sokn, Flekkerøy sokn og Voie sokn som tjenestested.

Mia Ottersen har takket ja til stillingen.

Oystein Aronsen ble tilsatt som sokneprest i Skien prosti med Gjerpen sokn som tjenestested.

Oystein Aronsen har takket ja til stillingen.

Dag Harald Undheim ble tilsatt som sokneprest i Aust Telemark prosti med Sauherad og Nes sokn som tjenestested.

Dag Harald Undheim takket nei til stillingen.

Stillingen vil bli utlyst på nytt, da det ikke var innstilt flere søkere.

Torstein Eidem Nordal ble tilsatt som sokneprest i Vest Telemark prosti med Kviteseid sokn og Brunkeberg sokn som tjenestested.

Tilsettingen ble gjort med forbehold av godkjenning til prestetjeneste.

Torstein Eidem Nordal har takket ja til stillingen.

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 19.03.14:

Sigrunn Hagen Arnesen som sokneprest i Ryfylke prosti med Hjelmeland, Årdal og Fister sokn som særskilt arbeidsområde.

Gøran Byberg som sokneprest i Sandnes prosti med Bogafjell sokn som særskilt arbeidsområde.

De tilsatte har skriftlig bekreftet at de tar imot stillingene.

Bare én sau?

Internasjonal konferanse om sjelesorg blant hørselshemmede 2014

Med utgangspunkt i Jesu liknelse om den bortkomne sau, settes fokus på de hørselshemmedes situasjon i menighetene, og vi spør: Hvor mange av Herrens hørselshemmede blir egentlig borte fra menighetene? Hvorfor blir de borte? Hvordan kan vi finne dem igjen og gi dem en reell plass i flokken? Spørsmålene vil bli belyst både teologisk, psykologisk/sjelesørgerisk, pedagogisk og personlig gjennom forelesninger og arbeidsgrupper, andakter og gudstjeneste.

Konferansen finner sted i verdensarvbyen Kraków i det sørlige Polen, i et benediktinerabbedi med røtter tilbake til 1300-tallet, i naturskjønne omgivelser ved elven Wisła.

Konferansen starter torsdag 21. og avsluttes mandag 25. august, men deltakerne inviteres også til et besøk i konsentrasjonsleiren Auschwitz før konferansen åpner den 21. De som vil delta på denne ekskursjonen, må komme dagen før.

Konferansen arrangeres av **IVSS-Churchear** (Det internasjonale forbundet for sjelesorg blant hørselshemmede), og nærmere informasjon om program og påmelding finner du på våre hjemmesider, www.churchear.org.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>